

Др ДИМИТРИЈЕ СТЕФАНОВИЋ (1882—1945)

Када је новоосновани Богословски факултет београдског Универзитета 6. септембра 1920. отпочео са радом, његов први наставник за науку о Светом Писму Новог Завета био је епископ *Иларион Зеремски* (1865—1931), некадашњи професор увода у Нови Завет и тумачења новозаветних светих списа у старој карловачкој Богословији (од 1891. до 1911.).¹ Зеремски је на катедру Новог Завета изабран крајем јуна 1920, а постављен краљевским указом од 9. јула исте године. Али овај врсни зналац новозаветног Откривења и савесни егзегета појединих места и одељака Новог Завета²) остао је на факултету само непуних годину дана јер је већ у новембру 1920. изабран, а 6. марта 1921. краљевим указом потврђен за епархијског архијереја горњокарловачкога владичанства.

Његов наследник на катедри професор др Димитрије Стефановић, протојереј, рођен је 31. јула 1882. у Пашићеву (Бачка). Своје гимназијско образовање отпочео је у Новом Врбасу, а велику матуру је положио у Српској православној великој гимназији у Новом Саду. Богословију је учио и завршио у Сремским Карловцима, а потом је студирао богословске науке на знаменитом православном богословском факултету у Черновцима, који је и завршио са ученим степеном доктора богословља, и то из области науке о Светом Писму Новог Завета.

Од 1907. до 1920. године службовао је у старој карловачкој Богословији као професор Новог Завета, интензивно негујући своју богословску струку бројним прилозима како из области увода у Нови Завет тако и из области тумачења појединих новозаветних списа. Од 1920. до 1922. године био је професор Новог Завета на тек основаном и краткој Православном Богословском факултету загребачког универзитета. Одатле је и изабран на исту катедру Богословског факултета београдског Универзитета, за коју је и потврђен краљевским указом 5. јануара 1922. као редовни професор. На београдској катедри Новог Завета остао је све до своје смрти,

¹ Види Ч. Драшковић, Четрдесет година Богословског факултета у Београду, *Богословље* 20 (нова серија: 5), 1961, стр. 5. — О животу и раду Илариона Зеремскога ср. Н. Радојчић, Зеремски Иларион, у Ст. Станојевић, Народна енциклопедија српско-хрватско-словеначка I, 813 и Д. Ј. (Душан Јакшић), + Иларион, Православни Епископ Горњокарловачки (некролог), *Гласник Српске Патријаршије* 12 (1931), стр. 1—2.

² Ср. Е. Чарнић, Увод у Свето Писмо Новог Завета — општи део, Београд 1973, стр. 27, и Библијска ерминевтика, Београд 1971, стр. 44.

28. маја 1945. године. За цело то време био је у више махова биран и за декана факултета, а од 1926. па надаље био је и главни уредник факултетскога часописа *Богословље*, у којем је и сâм вредно сарађивао, као што је некада, у време своје младости и прве зрелости, марљиво богатио странице карловачкога *Богословскога Гласника*.³⁾

Поред научно-богословских радова објављених у *Богословском Гласнику* и у *Богословљу*, као и бројних ситнијих чланака, прилога и белешки по другим богословским и црквеним часописима, издао је и неколико књига и приручника са свога поља богословског и научног истраживања. Осим свега тога, не само што се огледао у превеоњу Светог Писма Новог Завета него је, потпуно заслужено, стекао себи име као аутор првог заиста стручно и зналачки урађеног превода са грчког изворника на модерни српски језик.⁴⁾

³ О животу и раду покојног Стефановића писано је веома мало (ср. литературу у примедбама под текстом нашега чланка), тако да је и овај нацрт његове биографије дат сасвим штуро, само у најглавнијим потезима. Није помогло ни то што смо подробно и пажљиво прегледали и његов досије у архиви секретаријата нашега Богословског факултета јер је и он сиромашан документима и, следствено, шкрт подацима. — Од свега у досијеу за нас је најзанимљивији био његов *Извештај о Конгресу pro studiis orientibus, држаном у Лублани од 12—16 јула 1925. године*, на којем је он као декан, заједно с професорима протом Стевом Димитријевићем и Лазарем Мирковићем, представљао наш Богословски факултет. Овај конгрес је очигледно представљао једну од раних манифестација организованог и свесног напора Римске Цркве да чежњу савременога раздробљенога хришћанскога света за истинским јединством у Христу усмери у правцу својих, римоцентричних схватања о њему. Конгрес је био zamiшљен и сазван уствари као „дидактички курс“ за римокатолике „о источним богословским стварима са изложбом поучних ствари, које се тичу јединства цркве“, како објашњава Стефановић на почетку *Извештаја*. Набројавши предаваче (међу којима беше и тако угледних имена као S. Salaville, Mich. d'Herbigny и Raym. Janin) и приказавши сасвим укратко одржана предавања, Стефановић овако сумира своје утиске о конгресу: „Иако се на конгресу истицало да нема сврху пропаганда, ипак је из свију предавања избијала тенденција и тежња спровођења јединства у смислу подвргавања римском папству. Истицући неповољно стање православних цркава, поред снаге и организације римске цркве, т.р. наметли су горњу тенденцију. Но мора се признати онима, који су водили Конгрес, да брижљиво воде рачуна о свему што се догађа у Православним црквама и да будно прате рад и живот у њима“ (*Извештај*, стр. 3). Одмах затим он зрело и мудро предлаже какав би требало да буде православно одговор на римске унионистичке и екуменске иницијативе: „Све ово упућује нас православне на заједнички рад, а нарочито на сребривање црквених прилика у Српској Православној Цркви, где има дубоке побожности, снаге и способности, и где би се још желело више систематски смишљеног рада, да се и спољашње покаже неизмерно духовно благо, које има православна Црква и висока вера у Српском Народу“ (тамо). Напослетку резимира, колико епиграмски кратко толико и кристално јасно, православно икуменски став: „Јединство цркава желе и православно богослови и Православна Црква, али се на путу овога сједињења данас налазе још многе сметње“ (на истоме месту). Овај став, како је синоптички формулисан 12. јануара 1926. у укратко приказаном *Извештају* покојнога Стефановића, није ни данас ништа изгубио од своје истинитости и актуелности у свести и савести православних богослова.

⁴ Види веома повољан приказ Стефановићева превода Четворојеванђеља из пера В. Чајкановића, објављен у *Богословљу*, књ. 4 (1929), стр. 327—330, одмах по појави самог превода. Ср. такође Е. Чарнић, Традиционални и нетрадиционални фактори у превеоњу Светог Писма, *Богословље* 31 (н. с. 16), 1972, стр. 34—35.

На тај начин „цео свој век провео је“, како с правом истиче непотписани писац некролога о њему, „у марљивом делању на научном богословском пољу“, и то „живећи у духу науке Христове и подносећи без роптања све недаће живота“.⁵⁾ Исти аутор умесно завршава свој текст говорећи о проти и професору Стефановићу као о „вредном, скромном и врлом делатељу пером у винограду Господњем и неуморном дугогодишњем тумачу истина божанске Христове науке у највишем научном форуму“ Српске Православне Цркве.⁶⁾

Желимо ли данас, после скоро шездесет година откако је Стефановић ступио на наш Факултет и скоро осамдесет година откако је започео своју богословску и списатељску делатност, да проценимо његову писану заоставштину и оценимо његов допринос српској богословској књижевности, мораћемо се сагласити са лаконском констатацијом већ наведеног аутора: „Из своје струке дао је врло лепих и озбиљних научних радова...“⁷⁾ С овом оценом потпуно се слаже и мишљење протођакона др Емилијана Чарнића, наследника Стефановићева на катедри, по којем се Стефановићеве радови одликују „стручношћу и строго православном духом“, а он сам, „као добар познавалац савремене европске научне литературе и библијског грчког језика“, унапредио је и „обогатио је нашу науку својим стручним радовима и подигао је на један научни ниво на ком она код нас раније није била“.⁸⁾

Додуше, многи резултати Стефановићевих исагошких истраживања данас су, по природи ствари, застарели. Као егзегета пак, и он је платио извештан данак своме времену и своме школовању, тако да није увек захватао пуном мером из непресушног источника светотачког ерминевтичког наслеђа него је „користио најбоље савремене римокатоличке и протестантске тумаче конзервативног правца, не напуштајући везу са традиционалним учењем и тумачењем Православне цркве“, по колико тачној толико и са финим тактом изреченој констатацији професора Чарнића.⁹⁾ Горња примедба не умањује, разуме се, значај Стефановићева научно-богословског доприноса, посматраног у контексту његовог доба, као и уопште наших прилика и неприлика на пољу духовне и богословске културе. Штавише, његово дело је и данас пажње вредно и актуелно за нашег богословски, а посебно библијски заинтересованог читаоца, како као извор многих корисних и незастаривих сазнања о Светом Писму Новог Завета, тако и као узор трудољубља и подстицај за нове трудбенике на истом пољу служења вечној и животодавној Речи Божјој.

⁵ + Протопрезвитер-ставрофор Д-р Димитрије Стефановић, ред. професор Богословског факултета (некролог), *Гласник СПЦ* 26 (1945), стр. 76.

⁶ На наведеном месту.

⁷ На наведеном месту.

⁸ Увод у Свето Писмо Новог Завета — општи део, Београд 1973, стр. 27.

⁹ Библијска ерминевтика, Београд 1971, стр. 45.

БИБЛИОГРАФИЈА

До сада у нас није било систематске и потпуне библиографије штампаних радова Димитрија Стефановића. Надамо се да ће доња библиографија попунити ту празнину.

I. Расправе и чланци о личности и делу Господа Исуса Христа

1. *Личност Исуса Христа*, Богословље 1 (1926), стр. 5—14.
2. *Речи Исуса Христа и њихова судбина*, тамо, стр. 303—309.
3. *Исус Христос као Учитељ*, Богословље 4 (1929), стр. 203—212.
4. *Како је гласила анђелска химна о рођењу Исуса Христа?*, Богословље 5 (1930), стр. 44.
5. *Исус Христос и Његови најближи*, Богословље 8 (1933), стр. 198—203.
6. *Исус Христос и Јован Крститељ*, Богословље 9 (1934), стр. 1—4.
7. *Исус Христос и социално питање*, Богословље 13 (1938), стр. 193—198.
8. *Зашто је Исус Христос морао страдати?*, Богословље 14 (1939), стр. 103—108.
9. *Исус Христос пред јеврејским и римским трибуналом*, Богословље 15 (1940), стр. 81—90.

II. Дела из области Увода у Нови Завет

10. *Апостол Павле и Филипљани*, Богословски Гласник 6 (1904), стр. 65—83.
11. *Четврто канонско Јеванђеље*, Богословски Гласник 17 (1910), стр. 241—250, 321—334 и 401—413; књ. 18 (1910), стр. 251—260, 323—328 и 522—528; књ. 19 (1911), стр. 3—10 и 99—106.
12. *Четири канонска Јеванђеља*, Сремски Карловци 1910, Београд 1954².
13. *Из новозаветне исагогике (Дела апостолска, Посланице св. апостола Павла, Саборне посланице и Апокалипсис)*, у Карловцима 1912, Београд 1957.
14. *Увод у Св. Писмо Новог Завета (опћи део)*, Богословски Гласник 22 (1912), стр. 161—175, 249—267 и 321—329; 23 (1913), стр. 1—10. Засебно издање: у Ср. Карловцима 1913.
15. *Синоптичка и четврто јеванђеље*, Богословље 2 (1927), стр. 270—276.
16. *Адресати посланице „Ефесцима“*, Богословље 7 (1932), стр. 277—279.

III. Преводи новозаветних списа

17. *Четири Јеванђеља*, Београд 1929.
18. *Дела апостолска*, Београд 1930.
19. *Свето Писмо Новог Завета*, Београд 1934.

IV. Преводи с тумачењем

20. *Пастирске посланице св. апостола Павла*, Богословски Гласник 13 (1908), стр. 137—150 и 339—344; 15 (1909), стр. 401—407; 16 (1909), стр. 18—25, 161—165, 253—262, 342—348 и 414—422; 17 (1910), стр. 94—102.

21. *Тумачење недељних и празничних јеванђелија*, Богословски Гласник 15 (1909), стр. 436—440, и 16 (1909), стр. 3—7 и 95—101.

22. *Посланице св. апостола Павла*, Богословски Гласник 19 (1911), стр. 241—251 и 321—330; 20 (1911), стр. 81—88, 161—164 и 401—404.

23. *Посланица Галатима св. апостола Павла*, Богословски Гласник 25 (1914), стр. 16—28, 105—111, 201—207 и 377—387.

24. *Св. Јеванђелије по Матеју*, Св. Карловци 1917, Београд 1924².

25. *Св. Апостола Павла две посланице Солуњанима*, Ср. Карловци 1919.

26. *Живот и рад Апостола Павла са тумачењем његових посланица Галатима*, (2) Тимотију, Титу и Филимону, Београд 1926.

27. *Апостол Павле о Цркви Христовој* (Ефес. 2, 11—22), Богословље 5 (1930), стр. 277—282.

V. Проповеди

28. *Проповед на дан светог и великог мученика Христова Димитрија*, Богословски Гласник 16 (1909), стр. 377—380.

29. *Проповед на први дан Ускрса у храму св. Узнесења у Суботици*, Богословски Гласник 21 (1912), стр. 373—376.

30. *Проповед на Велики Петак 1913. године*, Богословски Гласник 23 (1913), стр. 307—309.

31. „*А кад се наврши време . . .*“ (проповед одржана у београдској Саборној цркви пред Божић 1923), Гласник Српске Патријаршије 4 (1923), стр. 117—119.

VI. Прикази

32. *Свето Јеванђеље по Јовану*. Превели Војислав М. Петровић и Frederick W. Kingston. Издање: Central Translations Institute, Богословље 2 (1927), стр. 237—238.

33. *Артур Ц. Хедлам*, Исус Христос у историји и вери, с енглеског превео Драгомир Марић, Београд 1927, Богословље 3 (1928), стр. 78—80.

34. *Evangelje po Jovanu*. Preveo Dr. Lujo Bakotić. Beograd 1930, Богословље 5 (1930), стр. 230—231.

35. *Dr. Paul Feine*, Einleitung in das Neue Testament, Leipzig 1930⁵, Богословље 6 (1931), стр. 167—169.

36. *Dr. Joseph Klausner*, Jesus von Nazareth, Berlin 1930, Богословље 7 (1932), стр. 70—74.

37. *Knopf — Weinel*, Einführung in das Neue Testament, Giessen 1934⁴, Богословље 10 (1935), стр. 438—441.

38. *F. M. Willam*, Das Leben Jesu im Lande und Volke Israel, Freiburg im Breisgau 1934⁴, Богословље 11 (1936), стр. 119—123.

39. *J. Schñeider*, Der Sinn der Bergpredigt, Berlin, Богословље 12 (1937), стр. 356—360.

40. *H. Felder*, Jesus von Nazareth, Paderborn 1937. Богословље 13 (1938), стр. 168—171.

41. *K. Th. Schäfer*, Grundriss der Einleitung in das Neue Testament, Bonn 1938, Богословље 14 (1939), стр. 329—332.

VII. Белешке и осврти

42. *Књижевна белешка*, Богословски Гласник 23 (1913), стр. 224—225.

43. *Поводом најновијег приказа моје књижице „Четири канонска јеванђелија“*, Гласник Српске Патријаршије 10 (1929), стр. 184—185. (Овде Стефановић одговара на анонимни приказ под насловом *Врло незгодне ствари*, објављен у београдском месечнику *Верољуб*, год. II, бр. 3 од 15. марта 1929, стр. 12—14. Часопис *Верољуб* уређивао је архимандрит Платон Јовановић, потоњи епископ-мученик.)

VIII. Белетристика

44. *Мило за драго — слике из живота српскога народа у Бачкој у 3 чина с певањем*, Сремски Карловци 1902. (Ово дело Стефановић је написао још као богослов.)

45. *Газда Живко — слика из живота српскога народа у Бачкој у три чина с певањем*, Нови Сад 1911.

IX. Разно

46. *Шта нам је дужност? (Поводом резолуције свештеничке скупштине у Београду)*, Сремски Карловци 1919.

47. *Од чега зависи успешан пастирски рад?*, Богословље 12 (1937), стр. 312—316.

И. Буловић